

1.4. Завдання та шляхи уніфікації законодавства в сфері інноваційної діяльності при забезпечення інноваційного процесу

Постановка проблеми. Стан нормативно-правового забезпечення в інноваційній сфері давно викликає занепокоєння багатьох науковців, які наголошують на необхідності систематизації інноваційного законодавства, приведення його до єдиної системи. Сучасна правова база, яке регулює інноваційну діяльність, налічує понад 300 нормативно-правових актів (закони, постанови Уряду, укази Президента та інші підзаконні відомчі документи), декілька законопроектів перебувають на розгляді Верховної Ради України. Такий великий масив норм, їх надлишкова кількість та «розпорошеність» по різних галузях права обумовлюють виникнення проблем у правовому регулюванні інноваційних відносин. Але не тільки кількісні, а й якісні показники стану нормативно-правової бази, змістовне та термінологічне наповнення норм, узгодження положень різних актів залишають бажати кращого¹. Таким чином, на сьогоднішній день актуалізується проблема створення уніфікованого інноваційного законодавства України, визначення завдань та шляхів його уніфікації.

Метою дослідження є постановка завдань уніфікації законодавства в сфері інноваційної діяльності на основі проведеного аналізу сучасного стану інноваційного законодавства України, а також визначення шляхів подальшого вдосконалення та уніфікації законодавчої бази в інноваційній сфері.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, пов'язані з процесом уніфікації законодавства в сфері інноваційної діяльності.

Методологія дослідження. Методологічною основою дослідження є комплекс загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, які використовуються в юридичній науці. Зокрема, використано загаль-

---

¹ Гречко О. О. Уніфікація інноваційного законодавства України: проблеми теорії і практики. *Право та інновації*. 2021. № 3 (35). С. 119–125. URL: <http://pti.org.ua/index.php/ndipzir/article/view/755>.

нологічний метод для постановки завдань уніфікації інноваційного законодавства України. За допомогою застосування системно-структурного методу досліджено сучасний стан законодавчого забезпечення інноваційної діяльності в системі нормативно-правових актів різних галузей права, які регулюють інноваційні правовідносини. Формально-юридичний метод дозволив провести ревізію існуючого інноваційного законодавства України (виявити прогалини, дублювання та суперечності між положеннями правових норм різних законодавчих актів) та запропонувати рекомендації щодо визначення шляхів подальшого вдосконалення та уніфікації законодавства, яке регулює інноваційні відносини. У дослідженні застосовано також методи збору інформації, аналізу, синтезу, аналогії при вивченні законодавчої бази; метод узагальнення використано при підготовці висновків. Вищезазначені методи дослідження були використані у їх системному зв'язку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Рекомендації щодо вдосконалення законодавчої бази інноваційної сфери містяться у досить великій кількості наукових праць. Певні аспекти систематизації та кодифікації інноваційного законодавства України були об'єктом дослідження таких вчених, як: Ю. Є. Атаманової, В. Д. Бринцева, В. М. Гейця, С. В. Глібка, О. М. Давидюка, К. В. Єфремової, Д. В. Задихайла, Г. Л. Знаменського, А. М. Любчич, О. Е. Сімсон, В. В. Фрончко, О. В. Шаповалової та ін. Особливу увагу заслуговують праці провідного науковця Ю. Є. Атаманової, яка зробила вагомий внесок у розвиток фундаментальних і прикладних досліджень із становлення інноваційного права та вдосконалення інноваційного законодавства України, серед них монографії: «Інноваційне право України: проблеми теорії та систематизації» (2005), «Теоретичні проблеми становлення інноваційного права України» (2006), «Господарсько-правове забезпечення інноваційної політики держави» (2008), «Основні проблеми системного господарсько-правового регулювання відносин в інноваційній сфері» (2009)¹.

¹ Гречко О. О. Уніфікація інноваційного законодавства України: проблеми теорії і практики. *Право та інновації*. 2021. № 3 (35). С. 119–125. URL: <http://pti.org.ua/index.php/ndipzir/article/view/755>.

Зміст дослідження. Проблематика законодавчого забезпечення інноваційної діяльності є надзвичайно глибокою, об'ємною і динамічною¹. Інноваційне законодавство – нове і доволі складне, має комплексний характер. Новизна інноваційного законодавства обумовлює незавершений процес формування законодавчої бази у цій сфері. Складність інноваційного законодавства обумовлена складністю предмета відносин, які регулюються, системно-синтектичною їх природою (інноваційні правовідносини формуються на стику господарського, цивільного, фінансового, адміністративного права), також у певних випадках інноваційне законодавство регулює відносини, які знаходяться поза межами його безпосереднього предмета. Динамічність розвитку інноваційного законодавства обумовлена стрімким розвитком інноваційної сфери, появою нових форм правовідносин та учасників інноваційного процесу і, відповідно, необхідністю своєчасного нормативно-правового врегулювання цих змін. Такі особливості законодавства «продукують» ті проблеми, які існують сьогодні у правовому регулюванні інноваційних відносин².

Сучасне законодавство України з питань правового регулювання інноваційної діяльності позбавлено системної єдності: загальні положення містяться в гл. 34 ГКУ, основні правила здійснення інноваційної діяльності – у Законі України «Про інноваційну діяльність», а питання, пов'язані з оборотом прав на об'єкти права інтелектуальної власності, у кн. 4 та гл. 75 ЦКУ. Багато питань щодо здійснення інноваційної діяльності та врегулювання відносин, які складаються у зв'язку з її провадженням, вирішується на підзаконному рівні, що зумовило домінування в законодавстві про інноваційну діяльність

¹ Задахайло Д. В. Кодифікація інноваційного законодавства : окремі концептуально-правові підходи. *Вісник академії правових наук України*. 2010. № 4. С. 180.

² Гречко О. О. Сучасний стан нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності в Україні: загальна характеристика. *Сучасні проблеми права та інноваційної економіки* : зб. наук. пр. НДІ ПЗІР НАПрН України № 3 за матеріалами інтернет-конференції (м. Харків, 26 березня 2021 року). Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2021. С. 252–258.

саме підзаконних нормативно-правових актів¹. Сучасний стан правового забезпечення інноваційної діяльності характеризується відсутністю єдиних методологічних підходів до створення відповідної законодавчої бази. Чинні нормативні акти не враховують реально існуючих економічних та соціальних умов, а також перспектив інноваційного розвитку суспільства, тому правове регулювання не є комплексним. Слід зауважити, що сьогодні нормативно-правові акти, спрямовані на регулювання інноваційної сфери, неузгоджені між собою, а іноді суперечливі, і визначають лише загальні, найбільш принципові положення, проте не регламентують інноваційну діяльність як інноваційний процес, спрямований на прискорення економічного розвитку України². Існує неузгодженість понятійно-термінологічного апарату в межах різних нормативно-правових актів інноваційного законодавства України.

Особливе занепокоєння викликає стан законотворчості. В інноваційній сфері за короткий термін створився надмірний об'єм цього законодавства, що стало серйозною вадою в процесі застосування нормативних актів. Мало того, ці акти в багатьох випадках не узгоджені між собою та не завжди відповідають вимогам економічних та інших соціальних процесів³. Значному масиву інноваційного законодавства притаманна казуїстичність. Безсистемне внесення змін і доповнень в окремі норми з метою врегулювання казусів, які виникли під час застосування недосконалих нормо положень, унеможлиблює побудувати сучасну і стабільну галузь права⁴. Нові нормативно-пра-

¹ Атаманова Ю. Є. Основні проблеми системного господарсько-правового регулювання відносин в інноваційній сфері: автореф. дис... д-ра юрид. наук. Харків, 2009. С. 14.

² Барахтян Н. В. Державно-правове регулювання інноваційної діяльності: сучасний стан та перспективи. *Проект Інноваційного кодексу України як новий етап розвитку нормотворення в інноваційній сфері: матеріали наук.-практ. конф.* (м. Харків, 14 червня 2011 р.). Харків: «ФІНН», 2011. С. 116–118.

³ Знаменський Г. Л. Напрями вдосконалення інноваційного законодавства: системний підхід. *Право та інновації*. 2019. № 4 (28). С. 9.

⁴ Глібка С. В. Удосконалення нормативної бази інноваційної діяльності в умовах економічної кризи. *Правове забезпечення Національної інноваційної системи у сучасних умовах: монографія / за ред. С. В. Глібка, О. В. Розгон*. Харків:

вові акти приймаються без попереднього системного аналізу. Таким чином, по факту ми маємо законодавство, що характеризується розгалуженістю (його норми містяться у господарському, цивільному кодексах, а також інноваційні правовідносини регулюються нормами адміністративного та фінансового права), є несистемним, дезінтегрованим та фрагментарним, має прогалини та суперечності¹.

Відсутня достатньо ефективна правова основа захисту прав інтелектуальної власності, функціонування венчурного капіталу як ринкового інституту; процедури створення окремих суб'єктів інноваційної діяльності безпідставно ускладнені. До того ж законодавчо не встановлені критерії інноваційності проєктів і розмежування інвестиційних та інноваційних проєктів. Недостатньо внормовані питання об'єктивної експертизи та конкурсних засад бюджетного фінансування наукових, науково-технічних, інноваційних програм і проєктів. Так, Закон України «Про державні цільові програми» передбачає обов'язкове проведення державної експертизи проєктів державних цільових програм згідно з нормами законодавства, які відсутні². Існує потреба законодавчого закріплення та оптимізації врегулювання: системи організаційно-господарських засобів стимулювання інноваційної діяльності, а також напрацювання правових засад створення комплексних спеціальних режимів інноваційної діяльності; створення венчурних, життєздатних в українських умовах, інвестиційних фондів, забезпечення їх адекватною організаційно-правовою формою та системою організаційно-господарського супроводження³.

НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2020. Гл. 1.2. С. 47.

¹ Атаманова Ю. Інноваційний кодекс України як форма удосконалення законодавчого забезпечення інноваційного розвитку України. *Вісник Академії правових наук України*. 1 (52). С. 173. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5587/1/Atamanova_172.pdf.

² Інноваційне право: науково-практичний посібник. 2-ге вид., оновл. і доп. / за заг. ред. С. В. Глібка, О. В. Розгон, А. В. Стріжкової. Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2020. С. 14.

³ Задихайло Д. В. Кодифікація інноваційного законодавства : окремі концептуально-правові підходи. *Вісник академії правових наук України*. 2010. № 4. С. 182.

З набуттям чинності Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом потребують внесення змін законодавчі акти, що регулюють питання науково-технічної діяльності та її результати, зокрема Закони України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», «Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні», «Про загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій», а також Закон «Про спеціальні економічні зони» та інші¹.

Слід зазначити, що на думку науковців, поступовий еволюційний шлях розвитку інноваційного законодавства України не викристалізував не тільки окремі деталі, але і більш-менш узгоджені інститути, що забезпечують функціонування окремих фрагментів інноваційної системи². Офіційна сторона навпаки стверджує, що базове законодавство, необхідне для формування та розвитку в Україні національної інноваційної системи, певною мірою вже створене, але його практичне застосування стримується недостатньою інфраструктурою, нерозвиненістю системи інноваційного менеджменту³.

У контексті проведення аналізу сучасного стану нормативно-правового забезпечення інноваційної сфери в Україні актуалізується дослідження правових передумов свободи інноваційної діяльності, які закладені у нормах Конституції України як Основного Закону України. На нашу думку, конституційні норми, які забезпечують

---

¹ Глібка С. В. Удосконалення нормативної бази інноваційної діяльності в умовах економічної кризи. *Правове забезпечення Національної інноваційної системи у сучасних умовах*: монографія / за ред. С. В. Глібка, О. В. Розгон. Харків: НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2020. Гл. 1.2. С. 46.

² Задихайло Д. В. Кодифікація інноваційного законодавства: окремі концептуально-правові підходи. *Вісник академії правових наук України*. 2010. № 4. С. 180.

³ Глібка С. В. Удосконалення нормативної бази інноваційної діяльності в умовах економічної кризи. *Правове забезпечення Національної інноваційної системи у сучасних умовах*: монографія / за ред. С. В. Глібка, О. В. Розгон. Харків: НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2020. Гл. 1.2. С. 46.

передумови для свободи інноваційної діяльності слід об'єднати у чотири блоки¹:

1. норми, що роблять акцент на засадах правового стану людини та основних правах і свободах людини як інноваційної особистості, закріплюють: людину як найвищу соціальну цінність (ст. 3 КУ); свободу і рівність у правах, невідчужуваність і непорушність прав людини (ст. 21 КУ), невичерпність прав людини (ст. 22 КУ), вільний розвиток особистості (ст. 23 КУ), свободу думки і слова (ст. 34 КУ), свободу творчості, захист інтелектуальної власності, забезпечення державою розвитку науки (ст. 54 КУ) – зазначені положення є правовими підставами для визнання конституційно-правової природи права на інноваційну діяльність;

2. норми, які характеризують Україну як правову державу (ст. 1 КУ), яка визнає верховенство права (ст. 8 КУ) та забезпечує правовий порядок (ст. 19 КУ), обов'язок кожного неухильно додержуватися Конституції та законів України (ст. 68 КУ) – тим самим держава створює сприятливе правове поле для реалізації прав і свобод людини, зокрема, права на інноваційну діяльність;

3. норми, що закріплюють певні права і свободи людини: право власності (ст. 41 КУ), право на підприємницьку діяльність та забезпечення державою захисту конкуренції (ст. 42 КУ), свобода пересування, вільний вибір місця проживання (ст. 33 КУ), право на свободу думки і слова, вільне вираження свої поглядів (ст. 34 КУ), держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків із світовим співтовариством (ст. 54 КУ), політична, економічна та ідеологічна багатоманітність, заборона цензури (ст. 15 КУ), право на освіту (ст. 53 КУ), право на об'єднання громадян (ст. 36 КУ) – ці статті Конституції України відіграють найважливішу роль для творчої активності населення країни, зумовлюючи тим самим масштаби здійснення інноваційної діяльності на її території;

¹ Гречко О. О. Правові передумови інноваційної діяльності, які закладені нормами Конституції України. *Конституційні засади розвитку інноваційного суспільства*: зб. наук. пр. НДІ ПЗІР НАПрН України № 5 за матеріалами інтернет-конференції (м. Харків, 25 червня 2021 року). Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2021. С. 12–16.

4. норми, які гарантують права і свободи людини та їх судовий захист: в ст. 8 Конституції України говориться про те, що звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина гарантується, а в ст. 55 підкреслюється, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом, відповідно до ст. 102 Конституції України гарантом прав і свобод людини і громадянина виступає Президент України, Кабінет Міністрів України вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина (п. 2 ст. 116 КУ), забезпечує рівні умови розвитку всіх форм власності (п. 5 ст. 116 КУ) – дані норми виступають конституційною гарантією реалізації права на інноваційну діяльність.

Таким чином, потенціал чинної Конституції України в повній мірі створює необхідні правові передумови для інноваційної активності та гарантує реалізацію права на інноваційну діяльність і його правовий захист.

Отже, з огляду на проведений аналіз сучасного стану інноваційного законодавства України, слід зазначити, що відсутність сприятливого правового поля інноваційної сфери вимагає проведення уніфікації законодавства України, яке регулює інноваційні відносини. З цією ціллю необхідно визначити завдання уніфікації законодавства, а також розробити рекомендації щодо шляхів подальшого вдосконалення та уніфікації законодавчої бази в інноваційній сфері.

Уніфікація законодавства передбачає приведення законодавчої бази до єдиної системи і структури нормативно-правових актів, створення одноманітних, ідентичних правових норм, які повністю збігаються, забезпечення змістовної однозначності правових приписів та уніфікація правової термінології, розширення кола загальних правових норм тощо¹. Відповідно масштабним завданням уніфікації інноваційного законодавства є встановлення повноти та системності правового регулювання суспільних відносин у сфері інноваційної діяльності.

При здійсненні ревізії та систематизації законодавства повинні бути виявлені та усунені прогалини, дублювання та суперечності між

¹ Волошенюк О. В. Гармонізація та уніфікація законодавства як форми зближення правових систем. *Право і суспільство*. 2015. № 4. Ч. 4. С. 5. URL: http://www.pravoisusilstvo.org.ua/archive/2015/4_2015/part_4/3.pdf.

положеннями правових норм різних нормативно-правових актів. Їх зміст, а також термінологія (що є немалозначущим за сучасного стану правового регулювання) мають бути узгоджені, уніфіковані та системно викладені. У результаті роботи з систематизації інноваційного законодавства мають бути визначені та юридично оформлені структурні елементи національної інноваційної системи, врегульовані відносини, що складаються протягом та у зв'язку з її функціонуванням, із переглядом, зміною та можливою відміною правових норм, що не відповідають особливостям останніх¹.

Слід акцентувати увагу на соціальній затребуваності законодавчого забезпечення інноваційно орієнтованих трансформацій, що створює передумови щодо необхідності правової визначеності правового регулювання інноваційних відносин. На думку деяких науковців, відшліфовування існуючих конструкцій не в змозі привести до поставленої мети, саме розробка нової ефективної системи функціонування інноваційних правовідносин і механізмів їх правового регулювання зможе активізувати інноваційні процеси². Багато вчених дотримуються думки про необхідність та особливу актуальність кодифікації інноваційного законодавства України^{3, 4, 5, 6, 7}. Оскільки

¹ Атаманова Ю. Інноваційний кодекс України як форма удосконалення законодавчого забезпечення інноваційного розвитку України. *Вісник Академії правових наук України*. 1 (52). С. 174. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5587/1/Atamanova_172.pdf.

² Сімсон О. Інноваційне право як запорука сталого інноваційного розвитку. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2010. № 4/2010. С. 86. URL: http://www.ndiiv.org.ua/Files2/2010_4/simson.pdf.

³ Петришин О. В. Привітальне слово Пертишина О. В. *Проект Інноваційного кодексу України як новий етап розвитку нормотворення в інноваційній сфері*: матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 14 червня 2011 р.). Х. : «ФІНН», 2011. С. 15–19.

⁴ Задихайло Д. В. Проект Інноваційного кодексу в контексті інноваційної політики держави. С. 128–132.

⁵ Атаманова Ю. Є. Концептуальні підходи до систематизації інноваційного законодавства та розроблення проекту Інноваційного кодексу України. С. 31–36.

⁶ Єфремова К. В. Загальні засади державного регулювання функціонування національної інноваційної системи. С. 70–77.

⁷ Юшко А. М. Законодавче забезпечення інноваційного розвитку українського суспільства. *Концептуальні засади становлення інноваційного суспільства в Україні*: монографія / за ред. Ю. Є. Атаманової, Г. П. Клімової. Харків: Право, 2015. Гл. 1.3, С. 101.

назріли усі передумови до включення інноваційного права як комплексної галузі права в систему права України.

Таким чином, для досягнення мети уніфікації інноваційного законодавства слід визначити такі завдання¹:

- для комплексного формування інноваційного законодавства необхідно визначити структуру законодавчої бази, яка регулює інноваційну діяльність, привести законодавство до єдиної системи;
- провести ревізію існуючого інноваційного законодавства: виявити прогалини, дублювання та суперечності між положеннями правових норм різних нормативно-правових актів;
- усунути виявленні недоліки: здійснити прийняття нових нормативно-правових актів та внесення відповідних змін в існуючі, але перед цим обов'язково провести попередній системний аналіз нормативно-правового акту (нового або в який вносяться зміни);
- змістовне наповнення норм має бути узгоджено та системно викладено;
- уніфікувати понятійно-термінологічний апарат;
- здійснити узгодження інноваційного законодавства в єдиній законодавчій системі України.

Одним з першочергових завдань уніфікації інноваційного законодавства України є вдосконалення понятійно-термінологічного апарату, оскільки недоліки у визначенні термінів (неточність, неповнота) тягнуть за собою чимало проблемних моментів: невірне трактування норм, прогалини у встановленні даних понять як категорій інноваційного права, плутанину, розбіжності і суперечності в нормативно-правовому регулюванні інноваційних правовідносин².

¹ Гречко О. О. Постановка завдань уніфікації законодавства України, що регулює інноваційну діяльність. *Актуальні проблеми господарської діяльності в умовах розбудови економіки Індустрії 4.0* : зб. наук. пр. НДІ ПЗІР НАПрН України № 4 за матеріалами круглого столу (м. Харків, 21 травня 2021 року). Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2021. С. 50–55.

² Гречко О. О. Напрями уніфікації понятійно-термінологічного апарату інноваційного законодавства України. *Комплексний підхід до модернізації науки: методи, моделі та мультидисциплінарність*: матеріали I Міжнародної наукової конференції (Т. 1). (м. Вінниця, 19 листопада, 2021р.). Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2021. С. 86–87.

Уніфікацію понятійно-термінологічного апарату інноваційного законодавства, на нашу думку, потрібно здійснювати за такими напрямками¹:

1. усунення неузгодженостей щодо визначення термінів у чинному законодавстві;
2. вдосконалення формулювання існуючих термінів;
3. наповнення законодавчої бази новими термінами на вимогу соціальним потребам.

Щодо неузгодженостей у визначенні термінів у чинному інноваційному законодавстві, слід зазначити, що сьогодні в законодавчій базі існує три різні визначення такого базового терміну як «інноваційна діяльність»: у Законі України «Про інноваційну діяльність» (ст. 1), у Господарському Кодексі України (ст. 325) та у Законі України «Про інвестиційну діяльність» (ст. 3). Дані визначення відрізняються між собою, мають несхожі ознаки одного і того ж поняття «інноваційна діяльність». Безумовно, такі невідповідності потребують узгодження².

Щодо вдосконалення формулювання існуючих термінів, на нашу думку, дуже важливо удосконалити та розширити визначення головних понять «інновація» та «інноваційна діяльність». Дані терміни необхідно визначити більш повно і точно, таким чином, щоб у визначеннях чітко були встановлені певні критерії їх розмежування з близькими поняттями: «інновацій» – з нововведеннями, новаціями, винаходом, відкриттям, а «інноваційної діяльності» – з науковою, науково-технічною діяльністю та виробничо-інноваційною діяльністю³.

¹ Гречко О. О. Напрями уніфікації понятійно-термінологічного апарату інноваційного законодавства України. *Комплексний підхід до модернізації науки: методи, моделі та мультидисциплінарність*: матеріали I Міжнародної наукової конференції (Т. 1). (м. Вінниця, 19 листопада, 2021р.). Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2021. С. 86–87.

² Знаменский Г. Л. Напрями вдосконалення інноваційного законодавства: системний підхід. *Право та інновації*. 2019. № 4 (28). С. 8.

³ Атаманова Ю. Є. Інноваційне право України: проблеми теорії та систематизації. Харків: СПД ФО Вапнярчук Н. М. 2005. С. 72, 89.

Удосконалення потребують також визначення «науковий парк», «індустріальний парк» та «технологічний парк», із внесенням змін у Закони України «Про наукові парки», «Про індустріальні парки» та «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» відповідно¹.

Щодо наповнення законодавчої бази новими термінами, відзначаємо, що статтю 1 Закону України «Про інноваційну діяльність» необхідно доповнити як базовими категоріями (національна інноваційна система, інноваційний процес, суб'єкти інноваційної діяльності, інноваційний потенціал), так і новими дефініціями (інноваційний хаб, інноваційний ваучер), а також визначеннями різних видів інноваційних підприємств (стартап, спін-оф компанія, бізнес-інкубатор, бізнес-акселератор, інноваційний кластер), які потребують чіткого визначення їх організаційно-правової форми та виду діяльності на законодавчому рівні².

На сьогоднішній день у наукових та законодавчих колах постало питання про доцільність введення у правозастосування категорії «інноваційний парк», зокрема, Міністерством освіти і науки України підготовлений законопроект «Про інноваційні парки»³. Необхідність прийняття даного законопроекту обумовлена соціальною затребуваністю – з 2017 року в Україні стали з'являтися інноваційні парки, але юридичної регламентації вони й досі не мають.

Отже, слід зазначити, що з огляду на стрімкий розвиток інноваційної сфери, на зміну форм та умов усього соціально-економічного життя, досягти усунення всіх недоліків правового забезпечення ін-

¹ Рекомендації з удосконалення інноваційного законодавства України. Харків: НДІ ПЗІР НАПрНУ. 2020. С. 59–61.

² Гречко О. О. Напрями уніфікації понятійно-термінологічного апарату інноваційного законодавства України. *Комплексний підхід до модернізації науки: методи, моделі та мультидисциплінарність*: матеріали I Міжнародної наукової конференції (Т. 1). (м. Вінниця, 19 листопада, 2021р.). Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2021. С. 86–87.

³ МОН пропонує до громадського обговорення проект Закону України «Про інноваційні парки». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-zakonu-ukrayini-pro-innovacijni-parki>.

новаційної сфери дуже складно, тому на етапі уніфікації понятійно-термінологічного апарату інноваційного законодавства України необхідно здійснити такі заходи: вдосконалення основних базових дефініцій інноваційного права, узгодження термінології у різних законодавчих актах, а також введення у правове поле нових категорій інноваційного характеру, які з'явилися у соціально-економічній сфері, та відповідно потребують свого законодавчого визначення¹.

Ідея уніфікації чинного інноваційного законодавства України не є новою, вона виникла більш ніж десятиліття тому. За цей час багато вчених висловлювало думку про об'єктивну необхідність уніфікації. Необхідність уніфікації нормативно-правової бази в інноваційній сфері зумовила пошук форм систематизації інноваційного законодавства. Розглядалися різні варіанти: від внесення змін до чинного ЗУ «Про інноваційну діяльність» та доповнення глави 34 «Правове регулювання інноваційних відносин» Господарського кодексу України до проведення систематизації всього масиву нормативно-правових актів в інноваційній сфері, та розроблення за її результатами кодифікованого акту, регулятивним впливом якого охоплювались би всі основні аспекти реалізації відносин інноваційного процесу². Аналіз зазначених правових форм удосконалення правового регулювання відносин в інноваційній сфері дав підстави для висновку, що найбільш ефективної з них є остання із розробленням як результату міжгалузевої кодифікації Інноваційного кодексу (далі – ІК), який здатний на відміну від інших законодавчих актів виконувати роль основоположного нормативно-правового акту держави з питань забезпечення, стимулювання та здійснення інноваційної діяльності суб'єктами господарювання³.

¹ Гречко О. О. Напрями уніфікації понятійно-термінологічного апарату інноваційного законодавства України. *Комплексний підхід до модернізації науки: методи, моделі та мультидисциплінарність*: матеріали I Міжнародної наукової конференції (Т. 1). (м. Вінниця, 19 листопада, 2021р.). Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2021. С. 86–87.

² Проект інноваційного кодексу України. Харків: Право, 2012. С. 158.

³ Атаманова Ю. Є. Концептуальні підходи до систематизації інноваційного законодавства та розроблення проекту Інноваційного кодексу України. *Проект*

Отже, більшість сучасних науковців стосовно можливих форм систематизації галузевого інноваційного законодавства (інкорпорація, консолідація, кодифікація) є прихильниками кодифікації^{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8} як найбільш досконалої форми, яка в найбільшій мірі відповідає комплексному та складному характеру інноваційної галузі права і в змозі упорядкувати весь масив нормативно-правових актів, які регу-

---

Інноваційного кодексу України як новий етап розвитку нормотворення в інноваційній сфері: матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 14 червня 2011 р.). Х.: «ФІНН», 2011. С. 31–36.

¹ Атаманова Ю. Інноваційний кодекс України як форма удосконалення законодавчого забезпечення інноваційного розвитку України. *Вісник Академії правових наук України*. 1 (52). С. 182. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5587/1/Atamanova_172.pdf.

² Петришин О. В. Привітальне слово Пертишина О. В. *Проект Інноваційного кодексу України як новий етап розвитку нормотворення в інноваційній сфері*: матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 14 червня 2011 р.). Х.: «ФІНН», 2011. С. 15–19.

³ Задихайло Д. В. Проект Інноваційного кодексу в контексті інноваційної політики держави. *Проект Інноваційного кодексу України як новий етап розвитку нормотворення в інноваційній сфері*: матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 14 червня 2011 р.). Х.: «ФІНН», 2011. С. 128–132.

⁴ Юшко А. М. Законодавче забезпечення інноваційного розвитку українського суспільства. Концептуальні засади становлення інноваційного суспільства в Україні: монографія / за ред. Ю. Є. Атаманової, Г. П. Клімової. Харків: Право, 2015. Гл. 1.3. С. 101.

⁵ Єфремова К. В. Загальні засади державного регулювання функціонування національної інноваційної системи. *Проект Інноваційного кодексу України як новий етап розвитку нормотворення в інноваційній сфері*: матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 14 червня 2011 р.). Х.: «ФІНН», 2011. С. 70–77.

⁶ Кохан В. П. До питання про правовий статус наукових працівників у проєкті інноваційного кодексу. *Проект Інноваційного кодексу України як новий етап розвитку нормотворення в інноваційній сфері*: матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 14 червня 2011 р.). Х.: «ФІНН», 2011. С. 101–106.

⁷ Адамюк Д. І. Господарсько-правові аспекти регулювання реалізації інноваційних проєктів. *Проект Інноваційного кодексу України як новий етап розвитку нормотворення в інноваційній сфері*: матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 14 червня 2011 р.). Х.: «ФІНН», 2011. С. 90–95.

⁸ Бринцев В. Д. Концепція удосконалення системи інноваційного права. *Право та інновації*. 2020. № 4 (32). С. 43.

люють інноваційну діяльність. І з ними не можна не погодитись. Слід зазначити, що у правовій науці інкорпорація та консолідація, завданнями яких є уніфікація близьких за змістом положень кількох нормативних актів без зміни змісту норм (елементарна систематизація), вважаються початковими стадіями систематизації, тоді як кодифікація є заключною стадією, основним завданням якої є створення єдиного закону, приведення до системної єдності та однорідності нормативного матеріалу галузевої структури законодавства з частковим або повним оновленням змісту норм, їх узгодженням¹. І, як зазначав Д. А. Керімов, неможливо провести кодифікацію законодавства без попередньої його інкорпорації.

Слід зробити висновок, що виконання завдань уніфікації законодавчої бази, яка регулює інноваційну діяльність, найбільш доцільно здійснити шляхом кодифікації. Тобто приведення нормативного масиву, який «розпорошений» у різних галузях права, до єдиної системи та структури, уніфікація термінологічного апарату, узгодження між собою положень різних нормативних актів, досягнення змістовної однорідності норм, створення нових норм, які будуть регулювати відносини, що не набули ще правової визначеності, доречно здійснити шляхом прийняття єдиного основоположного нормативно-правового акту – Кодексу. У результаті цього повинна значно підвищитися ефективність законодавства.

Щодо вдосконалення інноваційного законодавства Г. Л. Знаменський виокремлює дві стадії робіт: передпроектну (рішення теоретичних проблем вдосконалення законодавства) і проектну (підготовка конкретних пропозицій і проектів нормативних актів). В межах передпроектної стадії (програми) можуть вирішуватися такі теоретичні проблеми законодавства, як його система і структура, цілі, ефективність, оптимізація змісту і форми. Без глибокого вивчення системних і структурних властивостей законодавства неможливо створення методологічних засад удосконалення законодавства².

---

¹ Гетьман Є. А. Кодифікація як форма систематизації законодавства України. *Проблеми законності*. Харків, 2008. Вип. 99. С. 228–236.

² Знаменський Г. Л. Напрями вдосконалення інноваційного законодавства: системний підхід. *Право та інновації*. 2019. № 4 (28). С. 12.

Розглянемо які пропозиції щодо визначення структури інноваційного законодавства України існують у науковій літературі.

В. В. Фрончко пропонує в структурі інноваційного права виділити загальну і особливу частини. У загальній частині інноваційного права закріпити такі розділи¹: 1) поняття «інновацій» (поняття та його класифікація); 2) поняття «інноваційна діяльність» (поняття та її складові частини); 3) інноваційна система (елементний склад, взаємозв'язок між елементами); 4) суб'єкти інноваційної діяльності; 5) публічна і непублічна (приватна) підтримка інноваційної діяльності; 6) форми комерціалізації інновацій (визначає способи, за допомогою яких можлива комерціалізація інновацій, в тому числі: визначення кращої локації для бізнесу; податкові режими; новітні способи зайняття певними видами підприємництва та ін.); 7) договірне інноваційне право; 8) право інтелектуальної власності як форма інновацій.

В особливій частині інноваційного права допустимо визначити такі розділи: 1) правове регулювання технологічних інновацій (інновації в сферах наноіндустрії, медицини, енергетики, в комп'ютерній сфері і т. д.); 2) правове регулювання організаційних інновацій (розробка та реалізація нових або зміна корпоративної стратегій, впровадження сучасних методів управління організаціями та установами та ін.); 3) правове регулювання маркетингових інновацій (інтернет-торгівля та електронна комерція; навички у сфері інноваційного маркетингу тощо); 4) правове регулювання інновацій в публічному секторі (стосується питань формування, комерціалізації, використання і поширення інновацій в рамках публічно-правових утворень); 5) правове регулювання інновацій в приватному секторі (пов'язане з формуванням, комерціалізацією, використанням та поширенням інновацій в приватному секторі).

На нашу думку, до загальної частини, яка зазвичай зосереджує норми, що визначають принципи, загальні положення та основні інститути права, можна віднести запропоновані перші чотири роз-

¹ Фрончко В. Місце інноваційного права в сучасній системі права. *Актуальні проблеми правознавства*. Випуск 4 (12). 2017. С. 243–244. URL: <http://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/235/233>.

діли. Їх доцільно було б об'єднати в один (перший) розділ «Загальні положення». Інші розділи – передбачають правове регулювання інноваційних відносин, їх слід віднести до особливої частини. Таким чином, поділ на загальну та особливу частину інноваційного законодавства не є доцільним, оскільки в загальній частині залишається один розділ невеликий за об'ємом, а в особливій частині весь масив законодавства, що регламентує інноваційну діяльність. Слід послідовно розташувати розділи без поділу на загальну та особливу частини.

Інші концептуальні підходи до систематизації інноваційного законодавства використовує Ю. Є. Атаманова. Вона пропонує таку структуру проекту Інноваційного кодексу України¹:

1. Загальні положення: Предмет регулювання. Національна інноваційна система та її структура. Принципи функціонування НІС. Інноваційна діяльність та інноваційні відносини. Розмежування інноваційних відносин з іншими відносинами у сфері господарювання.

2. Загальні засади державного регулювання функціонування національної інноваційної системи: Держава, територіальна громада як учасники інноваційних відносин. Предмет та основні напрямки державної інноваційної політики. Форми реалізації державної інноваційної політики. Прогнозування, планування та пріоритети інноваційного розвитку економічної системи. Державно-правові засоби реалізації державної інноваційної політики. Моніторинг реалізації державної інноваційної політики. Державний контроль та нагляд за функціонуванням НІС. Підстави та порядок застосування засобів державного регулювання надзвичайного характеру.

3. Суб'єкти інноваційної діяльності та учасники інноваційних відносин: Загальні положення. Суб'єкти інноваційної діяльності. Види та організаційно-правові форми суб'єктів інноваційної діяльності. Технопарки як суб'єкти інноваційної діяльності. Компанії по

---

¹ Атаманова Ю. Інноваційний кодекс України як форма удосконалення законодавчого забезпечення інноваційного розвитку України. *Вісник Академії правових наук України*. 1 (52). С. 180–182. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5587/1/Atamanova_172.pdf.

управлінню правами інтелектуальної власності. Суб'єкти інноваційної інфраструктури. Венчурні фонди. Інші учасники інноваційних відносин.

4. Об'єкти інноваційних відносин: Загальні положення. Об'єкти права інтелектуальної власності як об'єкти інноваційних відносин. Поняття та види інноваційних об'єктів. Оборотоzdатність інноваційних продуктів. Технології. Інновації. Форми реалізації інновацій та інноваційна продукція. Державна реєстрація інноваційних об'єктів. Розподіл прав інтелектуальної власності на інноваційні об'єкти, створені за рахунок державних коштів.

5. Господарські зобов'язання інноваційного характеру: Загальні положення. Порядок переходу прав на інноваційні об'єкти. Ціноутворення та оцінка вартості інноваційних об'єктів. Стандартизація та сертифікація інноваційних об'єктів. Загальні засади конкуренції. Відповідальність за правопорушення.

6. Договори інноваційного характеру: Загальні положення. Державна експертиза та реєстрація договорів інноваційного характеру. Окремі види договорів інноваційного характеру. Особливості договорів інноваційного характеру з іноземним елементом.

7. Спеціальні режими інноваційної діяльності: Загальні положення. Види спеціальних режимів інноваційної діяльності.

Пізніше науковцями Науково-дослідницького інституту правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України даний проєкт був удосконалений та доповнений¹: з'явився розділ присвячений правовим засадам організації та здійснення наукової, науково-технічної інноваційної діяльності, був розширений розділ «Суб'єкти інноваційної діяльності та учасники інноваційних відносин», перший розділ доповнено главами «Інфраструктура національної інноваційної системи» та «Господарська діяльність з розробки та впровадження інновацій», передбачено державне забезпечення інноваційної, технологічної та науково-технічної безпеки.

Структура закону, запропонованого Ю. Є. Атамановою, побудована за класичною схемою «суб'єкт – об'єкт, взаємозв'язки між ними».

¹ Проєкт інноваційного кодексу України. Харків: Право, 2012. С. 165–167.

Окремими елементами у структурі інноваційного законодавства закріплюються специфічні особливості інноваційних відносин: господарські зобов'язання, договори, спеціальні режими. Необхідність включення розділу «Господарські зобов'язання інноваційного типу» до проекту Кодексу обумовлена значною специфікою зобов'язань, що виникають з приводу розроблення, створення, передачі та впровадження інноваційних об'єктів як інновацій¹.

Щодо включення розділу «Договори інноваційного характеру» в проект Кодексу слід зазначити, що договірне право в інноваційній сфері є складним і специфічним явищем. З огляду на величезну кількість різного роду інновацій, застосовувані в їх регулюванні договірні моделі досить різноманітні. Умовно кажучи, питання створення і застосування будь-якої інновації регулюються способом, часто відмінним від того, яким регулюється інша інновація, що повністю може змінити основні характеристики договору. Відповідно можна констатувати, що виділення кількох однакових типових договорів в частині однієї чи іншої інновації неможливо. Під умови функціонування тієї чи іншої інновації створюється виключний нетиповий складний договір. Таким чином, у договірному інноваційного права можна виділити його ключову особливість, що відрізняє його від інших видів договірного права та пов'язана з його неоднорідністю – це нетиповість його умов². Різноманітність і нетиповість договорів інноваційного типу вимагає обов'язкового закріплення правового регулювання цих відносин на законодавчому рівні, зокрема, в Кодексі.

Розділ присвячений концептуальним засадам запровадження спеціальних режимів інноваційної діяльності також має місце бути по причині нетипового правового регулювання даних відносин. На нашу думку, потрібно розширити цей розділ положеннями, що будуть

¹ Уркевич В. Ю. Господарські зобов'язання інноваційного типу в проекті Інноваційного кодексу України. *Проект Інноваційного кодексу України як новий етап розвитку нормотворення в інноваційній сфері*: матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 14 червня 2011 р.). Х. : «ФІНН», 2011. С. 50–56.

² Фрончко В. Місце інноваційного права в сучасній системі права. *Актуальні проблеми правознавства*. Випуск 4 (12). 2017. С. 244. URL: <http://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/235/233>.

регулювати спеціальні режими інноваційної діяльності. Сьогодні у державній інноваційній політиці відмічаються тенденції щодо активізації, стимулювання інноваційної діяльності та її державної підтримки, зокрема, міністерствами розробляються законопроекти по цим напрямкам. Таким чином, розділ «Спеціальні режими інноваційної діяльності» охоплює досить широке коло питань, яке також потребує свого законодавчого закріплення.

Підсумовуючи, слід зазначити, що структура інноваційного законодавства запропонована В. В. Фрончко та Ю. Є. Атамановою включає у себе майже одні і тіж самі блоки: загальні положення, державне регулювання інноваційних відносин, державна підтримка, суб'єкти інноваційної діяльності, форми реалізації інновацій, договірне інноваційне право, право інтелектуальної власності як форма інновацій. Але є деякі відмінності, В. В. Фрончко розділяє правове регулювання інновацій на регулювання у публічному секторі та на регулювання у приватному секторі, а також розрізняє правове регулювання по спеціалізаціям – маркетингові інновації, технологічні, організаційні. На нашу думку, більш доцільна структура проекту Кодексу Ю. Є. Атаманової, оскільки вона проведена на базі існуючих Законів України та підзаконних нормативно-правових актів, зокрема законів «Про інноваційну діяльність», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», «Про державне регулювання діяльності в сфері трансферу технологій», «Про наукову та науково-технічну діяльність», «Про наукову та науково-технічну експертизу» та інших, і тим самим цілеспрямовано враховує структурні властивості інноваційного законодавства України, що є основним завданням кодифікації.

Зазначимо також про зміни, які сьогодні відбуваються у законотворчості: розробка проекту Закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності», прийняття якого скасує Закон України «Про інноваційну діяльність». На нашу думку, такі трансформації в інноваційному законодавстві можливо і носять позитивний характер (у деякій мірі удосконалюють та розвивають існуюче законодавство), але знову таки мають тимчасовий ефект із фрагментарним

забезпеченням нормативно-правовою основою інноваційних відносин та залишають відкритими питання уніфікації інноваційного законодавства.

Висновки. Проблематика уніфікації законодавства в інноваційній сфері є актуальною і потребує першочергового вирішення як на практиці, так і у теоретичній площині. При вирішенні теоретичних проблем вдосконалення інноваційного законодавства повинні бути чітко визначені цілі, предмет, структура, форма вдосконалення законодавчої бази, оптимізоване її змістовне та термінологічне наповнення. Результати наукових напрацювань в означеному напрямі мають досить високий рівень розробки та можуть бути застосовані для впровадження їх на практиці.

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що оптимальною і найбільш ефективною формою уніфікації інноваційного законодавства є прийняття єдиного нормативно-правового акту – кодексу. Доцільність розробки та введення Інноваційного кодексу України обумовлена орієнтацією державної політики на інноваційну модель розвитку економіки, що вимагає правової визначеності у правовому регулюванні інноваційних відносин.

У процесі уніфікації інноваційного законодавства України повинні бути виконані такі завдання: для комплексного формування інноваційного законодавства необхідно визначити структуру законодавчої бази, яка регулює інноваційну діяльність, привести законодавство до єдиної системи; провести ревізію існуючого інноваційного законодавства: виявити прогалини, дублювання та суперечності між положеннями правових норм різних нормативно-правових актів; усунути виявленні недоліки: здійснити прийняття нових нормативно-правових актів та внесення відповідних змін в існуючі, але перед цим обов'язково провести попередній системний аналіз нормативно-правового акту (нового або в який вносяться зміни); змістовне наповнення норм має бути узгоджено та системно викладено; уніфікувати понятійно-термінологічний апарат; здійснити узгодження інноваційного законодавства в єдиній законодавчій системі України.